

LAPSIASIAVALTUUTETTU

Opetus- ja kulttuuriministeriö
 Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
 Sisäasiainministeriö
 Eduskunnan sivistysvaliokunnan jäsenet
 Opetushallitus

ALOITE KOULUKIUSAAMISEEN PUUTTUMISEN KEINOJEN TEHOSTAMISEKSI

Aluksi

Eri viranomaisille ja järjestöille tulee yhteydenottoja vanhemmilta liittyen lapseensa kohdistuvaan koulukiusaamiseen. Yhteydenottojen määrä on viime aikoina lisääntynyt ja ne koskevat tilanteita, jotka ovat monimutkaisia ja joita leimaa epäluottamus osapuolten välillä. Tämän johdosta ratkaisun löytäminen on haasteellista. Vanhemmat kokevat tilanteet ahdistavina, kun lapsi kieltäytyy lähtemästä kouluun tai vanhemmat eivät uskalla lähettää lastaan kouluun. Vanhemmat saattavat kokea, että koulussa ei oteta heidän näkemyksiään riittävän vakavasti tai että asiaa ei pystytä selvittämään muutoin asiantuntevasti.

Eri tutkimuksista riippuen koulukiusattuna kokee olevan vähintään kerran viikossa 8–12 % oppilaista. Kiusattujen määrä on kasvanut vuosina 2002–2010¹. Stakesin ja Opetushallituksen selvityksen mukaan 40 % kouluista on kuitenkin ilmoittanut, ettei koulussa tapahdu viikkotasolla lainkaan kiusaamista. Niissä kouluissa, joissa kiusaamista on arveltu olevan, on katsottu sen koskevan yleensä vain 1–2 % oppilaista². Kouluterveyskyselyn mukaan 70 % peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista taas kokee, että aikuiset eivät puutu kiusaamiseen.³ Selvityksistä voidaan päätellä, että valmiudet tunnistaa kiusaamista ja puuttua siihen eivät ole nykyisellään riittävät. Luvut osoittavat myös selkeästi sen, miten erilainen käsitys opettajilla ja oppilailta on kiusaamisen yleisyydestä.

Olemme tottuneet tarkastelemaan lapsen asemaa aikuisiin nähden eri tavalla emmekä ehkä siksi näe tilanteiden vakavuutta oikeassa suhteessa. Jos lapsen kokemaa siirretään aikuisten maailmaan, tilanteet näyttävät usein kestävämmiltä. Miltä aikuisesta tuntuisi, jos hänen vaatteitaan häviäisi tai niitä sotkettaisiin työpäivän aikana, salaatinpalat sinkoilisivat niskaan lounastauolla ja iltapäivä kuluisi miettiessä, onko auton renkaat puhkottu päivän aikana tai onko auto sotkettu spraymaalilla? Lapsen maailmassa vastaavanlaiset kokemukset voivat olla arkipäivää. Kiusaamisen muotoja ovat väkivallan ja omaisuuden kajoamisen lisäksi

1 http://www.oph.fi/download/142520_Koulukokemusten_kansainvalista_vertailua_2010_seka_muutokset_Suomessa_ja_Pohjoismaissa_1994-2010_WHO-Koululaistutkimus_HBSC-Study_.pdf

2 Ks. Rimpelä – Kuusela – Rigoff – Saaristo – Wiss 2008.

3 <http://stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/index.htm>

monenlainen häirintä, nimittely, loukkaava kiusoittelu, syrjimine ja ulkopuolelle jättäminen.⁴ Aikuisilla on lapsia enemmän mahdollisuuksia valita, millaisessa ympäristössä he liikkuvat. Oppilaiden on oppivelvollisuutensa vuoksi oltava koulussa, mikä korostaa koulun velvollisuutta huolehtia turvallisesta kouluympäristöstä.

Koulukiusaamisesta tulee vain osa aikuisten tietoon. Tietoon tulevat tapaukset johtavat joskus pitkiin prosesseihin, joissa kiusaamista ei saada kuitenkaan loppumaan. Tyypillistä näille prosesseille on se, että vanhemmat eivät tiedä, mistä he voisivat hakea apua. Kiusaamistapausta käsitellään koulussa lukuisissa palavereissa, mutta lapsen näkökulmasta asiassa ei tapahdu mitään. Kiusaamistilanteen käsittely saattaa koskettaa toistakymmentä eri alan asiantuntijaa, jotka kokoontuvat lukuisia kertoja käsittelemään yhtä tapausta pitkällä ajalla, mutta silti lapsen tilanne ei parane mitenkään. Aikuiset mittaavat työn tuloksellisuutta ja tehokkuutta kokousten ja niihin osallistuneiden henkilöiden lukumäärällä, mutta mittari ei kerro mitään lapsen hyvinvoinnista. Kun vastuu on monella, se ei lopulta ole kenelläkään.

Pitkittänyt prosessi voi johtaa epäluottamukseen koulun ja kodin välillä, jolloin ratkaisun löytäminen tulee entistä haasteellisemmaksi. Lapsi saattaa kieltäytyä lähtemästä kouluun pelätessään kiusaamista. Vanhemmat ottavat toistuvasti yhteyttä kouluun ja vuorovaikutus kodin ja koulun välillä tulehtuu. Tapahtumaketju voi johtaa lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, tutkintapyyntöön poliisille ja tuomioistuinkäsittelyyn. Tarkasteltaessa kustannuksia pitkällä aikavälillä ei voida puhua säästöistä vaan pikemminkin pahoinvoinnin luomista kumuloituvista kustannuksista, jotka jakautuvat monelle eri sektorille.

Kiusaamisella on monialaisia ja pitkäkestoisia vaikutuksia. Se voi aiheuttaa oppimismotivaation laskua, psykosomaattisia oireita, pelkoa, itsetunnon alenemista, masennusta ja jopa itsetuhoisia ajatuksia. Psykkinen pahoinvointi heijastuu usein myös fyysiseen terveyteen. Joillakin aggressio voi kääntyä myös ulospäin tuhoisin seurauksin. Kiusaaminen voi vaikuttaa jatko-opintoihin hakeutumiseen ja ammatilliseen suuntautumiseen. Sen on todettu olevan myös yksi merkittävä syrjäytymisen taustalla oleva tekijä sekä ennustavan nuorten aikuisten ja aikuisten psyykkistä oireilua ja sairastavuutta.⁵

Koulukiusaamiseen puuttumisen nykytila ja haasteet

Suomessa lakina voimassa olevan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 19 ja 37(a) artiklat velvoittavat opetuksen järjestäjää huolehtimaan kaikenlaisen oppilaan kannalta huonon kohtelun ennalta estämisestä ja siihen puuttumisesta. Lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että myös lasten ymmärretään olevan oikeuksien haltijoita. Suomen perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva asia käsiteltyksi viranomaisessa. Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Perusopetuslain 29 §:n mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Opetuksen järjestäjän tulee kyseisen lainkohdan mukaan laatia suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Perusopetuslaissa edellytetään siis, että opetuksen järjestäjä puuttuu koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen ja myös tehokkaasti ennalta estää sen tapahtumista. Perusopetuslaissa ei kuitenkaan määritellä, mitä kiusaamisella tarkoitetaan. Laissa ei myöskään säädetä siitä, miten kiusaamistapaukset on selvitettävä, kuka selvittämisestä vastaa ja millä keinoilla kiusaamiseen on puututtava. Oppilailla ja heidän vanhemmillaan on oikeus saada heitä huolestuttavat kouluun liittyvät asiat kuten kiusaaminen

4 Ks. Mäntylä – Kivelä – Ollila – Perttola 2013.

5 Pirkola 2005, Kestilä 2008, Paakkonen 2012.

selvitetyksi. Kaikenlaiseen kiusaamiseen puuttuminen on lapsen oikeuksien sopimuksessa jokaiselle oppilaalle turvattu ihmisoikeus.⁶

Käytännössä kiusaamiseen on pyritty puuttumaan kiusaamisen vastaisilla ohjelmilla. Opetus- ja kulttuuriministeriö on rahoittanut laajan *KiVa*-kouluohjelman, jonka kattavuus on valtakunnallisesti hyvä. *KiVa*-kouluohjelman vaikuttavuutta käsittelevän väitöskirjan mukaan ohjelma on vähentänyt kiusaamista alakouluissa, mutta yläkouluissa sillä ei ole saavutettu vastaavanlaisia tuloksia.

Kiusaamistapaukset on tarkoitus selvittää aina koulun tasolla. Kiusaamiseen puuttumisessa edetään yleensä asteittain ja menettelytavat vaihtelevat koulujen kesken. Koulusta ja tilanteesta riippuen kiusaamista käsittelevät opettaja, rehtori, *KiVa*-tiimi, oppilashuoltotyöryhmä ja kunnan tasolla lopulta sivistystoimesta vastaava lautakunta. Tapausten selvittelyyn pyydetään tarvittaessa myös poliisi.

Tapaukset eivät aina ratkea oppilaan kannalta myönteisellä tavalla. Eri viranomaisille (esimerkiksi lapsiasiavaltuutettu, aluehallintovirasto ja ely-keskus) ja järjestöille tulee yhteydenottoja kiusaamistapauksista, joissa vanhempi ei ole uskaltanut ottaa yhteyttä kouluun tai vanhemman näkökulmasta koulu ei ole puuttunut kiusaamiseen riittäväällä tavalla tai ylipäätään myöntänyt, että kiusaamista olisi tapahtunut. Kiusaamistapaukset voivat koskea sekä oppilaiden välisiä tilanteita että tilanteita, joissa opettaja on kiusannut oppilasta. Viranomaisilla on velvollisuus neuvoa, miten kiusaamisasiaa voi viedä eteenpäin koulun ja kunnan tasolla, sekä kertoa mahdollisuudesta tehdä asiasta kantelu. Lisäksi ne voivat antaa yleistä neuvontaa siitä, onko koulu toiminut lainmukaisesti.

Vanhemmat voivat saattaa eduskunnan oikeusasiamiehelle, oikeuskanslerille tai aluehallintovirastolle tehtävän kantelun kautta tutkittavaksi, onko opetuksen järjestäjä puuttunut lain edellyttämällä tavalla koulukiusaamiseen. Tältä osin lainsäädäntö antaa hyvin väljän tulkin-takehyksen asian arviointiin; perusopetuslaissa ei säädetä kiusaamisen selvittämistavoista, kiusaamiseen puuttumisen keinoista eikä tilanteen jälkiseurannasta.

Kantelun käsittely on kirjallista, ja oikeusturvakeinona kantelumenettely on kiusatun näkökulmasta hidaskäyttö. Kanteluviranomainen voi ottaa päätöksessään kantaa vain siihen, onko opetuksen järjestäjä puuttunut kiusaamiseen lain edellyttämällä tavalla, ja antaa epäkohtia havaitessaan hallinnollista ohjausta. Kanteluviranomainen ei voi päätöksessään oikeudellisesti velvoittaa opetuksen järjestäjää ryhtymään tiettyihin toimenpiteisiin, mistä johtuen päätöksen jälkeiset toimenpiteet voivat vaihdella paljonkin. Kantelun avulla kiusaamista ei välttämättä saada lakkaamaan eikä kodin ja koulun välille syntynyttä epäluottamusta palautettua. Kynnys kantelun tekemiselle voi ylipäätänsä olla korkea, koska sen voidaan pelätä vaikuttavan lapsen asemaan koulussa tai tulehduttavan entisestään kodin ja koulun välisiä henkilösuhteita. Kantelu on kuitenkin tällä hetkellä ainoa hallinnollinen oikeusturvakeino kiusaamiseen puuttumiseksi.

Joitakin koulukiusaamista koskevia tapauksia on käsitelty rikosasiaana tuomioistuimessa, missä yhteydessä on voitu käsitellä myös rikokseen liittyvät vahingonkorvausvaatimukset. Tapausten määrään vaikuttaa rikosoikeudellinen vastuuikäraja (15 vuotta) siltä osin kuin rikosasiassa on syytettynä oppilas. Kiusaamista ei ole rikoslaissa kriminalisoitu, joten tuomioistuimeen kiusaamistapaus voi päättyä vain, mikäli se täyttää jonkun rikoslaissa määritellyn rikoksen tunnusmerkistön. Rikosoikeudellinen järjestelmämme ei kiusaajan vastuuta tarkasteltaessa ota myöskään riittäväällä tavalla huomioon kiusaamisen erityisluonnetta, kuten kiusaamisen muodostumista useista osateoista tai sitä, että tekijänä on yleensä ryhmä oppi-

laita. Opetustoimen henkilökunnan rikosoikeudellinen vastuu taas toteutuu harvoin, koska perusopetuslaissa ei säädetä tarkemmin siitä, kenen vastuulla ja millä tavalla koulukiusaamiseen on puututtava. Rikosprosessi kestää myös melko kauan, eikä kiusaamisasian käsittely rikosasiaina lähtökohtaisesti johda kiusaamisen loppumiseen.

Kiusaamistapauksen saattamisella poliisiin käsiteltäväksi voi kuitenkin olla kiusatun kannalta positiivinen vaikutus, vaikka asia ei etenisi tuomioistuimeen asti. Poliisi voi selvittää kiusaamistapauksia myös silloin, kun kiusaamiseen osallistuneet oppilaat ovat alle 15-vuotiaita eivätkä vielä rikosoikeudellisessa vastuussa. Myös alaikäiset voivat joutua vahingonkorvausvastuuseen kiusaamisen aiheuttamista vahingoista. Poliisin auktoriteettiasema voi vaikuttaa kiusaamisen loppumiseen. Poliisi voi myös ohjata kiusaamistapauksia rikos- ja riita-asioiden sovitteluun. Poliisin käyttäminen kiusaamistapausten selvittämisessä vaihtelee kuitenkin kunnittain ja kouluittain.

Yhteiskunnassamme ja koulussa toimintaympäristönä tapahtuneet muutokset pakottavat etsimään ratkaisuja, joilla voimme vaikuttaa lasten hyvinvointiin myös koulussa. Velvoite kohdella lapsia yhdenvertaisesti aikuisväestön kanssa, opettajan auktoriteettiaseman muuttuminen, kodin ja koulun välisen suhteen muuttuminen tasaveroisemmaksi sekä käsitykset koulun ja kodin rooleista kasvattajina heijastuvat koulun arkeen. Nuorten arvomaailmassa korostetaan yksilön oikeuksia, mutta niistä on usein virheellisiä käsityksiä, mikä voi johtaa oikeuden ottamiseen lopulta omiin käsiin ja koston näkemiseen oikeutettuna. Koulukiusaaminen on interventioista huolimatta pysytellyt yllättävän samoissa luvuissa yli kymmenen vuoden ajan. On todennäköistä, että tilanteet muuttuvat nykyistä haasteellisimmiksi. Internet on luonut uuden ympäristön kiusaamiselle.

Lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista valvova lapsen oikeuksien komitea on korostanut, että kaikkiin oppilaan loukkaavaksi kokemiin tapahtumiin on suhtauduttava koulussa vakavasti ja niihin on puututtava.⁷ Lapsilla ei ole aikuisten tavoin valmiuksia saattaa omaa asiaansa itse asianmukaisesti käsitellyksi. Siksi lasten hyvinvoinnista ja oikeusturvasta huolehtiminen ja esimerkiksi koulukiusaamistapausten selvittäminen ovat korostuneesti aikuisten vastuulla.

Koulun kurinpitokeinoja ollaan uudistamassa. Tarkoituksena on luoda uusia keinoja koulun työrauhan säilyttämiseksi. Samaan aikaan tulee esille monisyisiä kiusaamistapauksia, joiden selvittäminen vie aikaa, mutta jotka eivät suuresta panostuksesta huolimatta ratkea. Kurinpitokeinojen uudistaminen ei vastaa tähän haasteeseen, vaan tarvitaan nykyistä vaikuttavampia keinoja nimenomaan kiusaamiseen puuttumiseen. Kiusaamistapausten selvittäminen ja kiusaamiseen puuttuminen liittyvät vahvasti yhteiskuntatakuuta koskeviin toimenpiteisiin, joilla ennaltaehkäistään nuorten syrjäytymistä.

Ratkaisumahdollisuuksia

Lainsäädäntö jättää opetuksen järjestäjälle liian suuren harkintavallan asianmukaisen konfliktinratkaisun järjestämisestä. Oppilailla, huoltajilla ja opettajilla on oikeus siihen, että koulussa on selkeät toimintamallit ja -ohjeet erimielisyystilanteiden varalle. Konfliktinratkaisumalli tulee rakentaa lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämällä tavalla: sen tulee toteuttaa lapsen etua, tukea syrjimättömyyttä sekä oppilaan kasvua ja kehitystä, ottaa huomioon oppilaan oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon sekä sisältää oppilaan näkemysten huomioon ottaminen.

7 Ks. Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti CRC/C/GC/8, kohta 18.

Koulukiusaamiseen puuttumisen nykytilannetta olisi perusteltua tarkastella kokonaisvaltaisesti ja tehdä siltä pohjalta ratkaisut tilanteen parantamiseksi: Minkälaisia menettelytapoja kouluilla on nykyään käytössä kiusaamistapausten käsittelyyn ja miten tehokkaasti ne johtavat kiusaamisen loppumiseen? Minkälaiset edellytykset opetushenkilökunnalla on tunnistaa, selvittää ja puuttua kiusaamistilanteisiin? Miten yhteistyö kodin ja koulun välillä kiusaamistilanteiden selvittämisessä toteutuu? Kuinka usein nykyisiä oikeusturvakeinoja (kantelu, asian käsittely rikos- tai riita-asiana) käytetään ja minkälainen vaikutus niillä on kiusaamisen loppumiseen? Minkälaisia menettelytapoja ja oikeusturvakeinoja muissa maissa on koulu-kiusaamistapausten käsittelyyn? Esimerkiksi Ruotsissa on erityinen oppilasasiamies, joka voi käsitellä koulukiusaamisasioita. Lapsen oikeuksien komitea on kiinnittänyt huomiota siihen, ettei Suomessa ole viranomaista, joka käsittelee erityisesti lasten kohtaamia ongelmia eivätkä yleiset oikeusturvaviranomaiset toimi lapsiystävällisesti.

Koulukiusaamistapaukset pitäisi saada lähtökohtaisesti selvitettyä koulussa. Perusopetuslaissa ei kuitenkaan säädetä siitä, millä tavalla koulukiusaamista koskevat asiat on koulussa käsiteltävä ja kuka siitä vastaa. Kaikissa kouluissa ei ole käytössä toimivia menettelytapoja tapausten ratkaisemiseen, mikä on oppilaiden oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta kestämätön tilanne. Siksi perusopetuslaissa tulisi säätää menettelyistä, joilla oppilas ja hänen huoltajansa voisivat saattaa kiusaamisasian koulussa käsiteltäväksi. Kiusaamiseen puuttumisen keinojen tulisi olla sellaisia, jolla tiettyyn oppilaaseen kohdistuva kiusaaminen saataisiin mahdollisimman pian loppumaan ja oppilas pääsisi jatkamaan koulunkäyntiä turvallisuudessa opiskeluympäristössä, johon hänellä perusopetuslain mukaan on oikeus.

Sovittelua käytetään melko laajasti eri yhteiskunnan osa-alueilla. Koulusovittelua⁸, erityisesti vertaissovittelua, käytetään kouluissa erilaisten konfliktien ratkaisemiseen. Koulukiusaamistapauksia ohjautuu jonkin verran myös riita- ja rikosasioiden sovitteluun.⁹

Sovittelun avulla on mahdollista selvittää osa koulukiusaamistapauksista. Sovittelun tavoitteena on palauttaa hyvä vuorovaikutus osapuolten kesken, lisätä ymmärrystä konfliktin taustalla olevista syistä ja saada osapuolet itse tuottamaan ratkaisu asiassa, jolloin sopimukseen myös sitoudutaan. Vertaissovittelu, jossa koulutettu oppilas toimii toisten oppilaiden välisten erimielisyyksien ratkaisijana, ei sovellu kiusaamistapausten selvittämiseen, koska sitä ei voi jättää lasten vastuulle. Aikuisjohtoinen koulusovittelu voi kuitenkin soveltua joidenkin kiusaamistapausten selvittämiseen. Lisäksi perusteltua olisi vahvistaa mahdollisuutta ohjata kiusaamistapaus käsiteltäväksi riita- ja rikosasioiden sovittelussa, koska ulkopuolisen tahon mukautulo on asian ratkeamisen kannalta usein ratkaisevaa. Kiusaamistapausten käsittely voitaisiin järjestää niin, että ne olisivat oma erillinen osansa rikos- ja riita-asioiden sovittelujärjestelmässä mutta sovittelussa hyödynnettäisiin laajasti jo olemassa olevaa sovittelumenettelyä.

Sovittelua kehitettäessä on otettava huomioon, että sovittelun käyttäminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Oppilailla on oikeus saada perusopetuslain mukaista opetusta, joka toteutetaan turvallisessa opiskeluympäristössä, eikä sovittelussa voida poiketa näistä oikeuksista. Koulukiusaamistapausten käsittelyssä osapuolten väliset valtasuhteet eivät ole myöskään tasapainossa, mikä voi estää tasapuolisen sovitteluratkaisun syntymisen. Oppilaalla tai hänen huoltajallaan tulisikin aina olla mahdollisuus saattaa kiusaamistapaus myös muuten kuin sovittelun kautta koulussa käsiteltäväksi. Koulun ratkaisu tulisi voida saattaa joutuisasti puolueettoman ulkopuolisen tahon käsiteltäväksi, jotta oppilas ja huoltaja saisivat tietää, onko koulu toiminut lainmukaisesti. Jos näin ei olisi käynyt, pitäisi pystyä varmistamaan, että koulussa jatketaan toimia kiusaamisen lopettamiseksi.¹⁰

8 <http://sovittelu.com/sovittelu/sovittelu-koulusovittelu.php>

9 http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketti/sovittelu

10 Ks. Hakalehto-Wainio 2012.

Ehdotuksemme

Me aloitteentekijät esitämme, että

- 1) opetus- ja kulttuuriministeriö tekee koulukiusaamiseen puuttumisen nykyisistä oikeusturva- ja muista keinoista ja niiden vaikuttavuudesta kattavan selvityksen, jossa vertaillaan myös kansainvälisesti eri maissa käytössä olevia keinoja,
- 2) perusopetuslakiin lisätään säännökset koulukiusaamiseen puuttumisen menettelytavoista ja vastuuhenkilöistä, ja
- 3) nykyisten oikeusturvakeinojen (kantelu, asian käsittely rikos- ja riitaasiana) lisäksi otetaan käyttöön uusia, kiusaamistilanteisiin erityisesti soveltuvia oikeusturvakeinoja koulukiusaamiseen puuttumiseksi kehittämällä rikos- ja riita-asioiden sovittelumenettelyä sekä säätämällä oikeudesta saattaa kiusaamisasia koulussa käsiteltäväksi ja koulun tekemän ratkaisun lainmukaisuus ulkopuolisen viranomaistahon arvioitavaksi.

Jyväskylässä 4.4.2013

Maria Kaisa Aula
Lapsiasiavaltuutettu

Mirjam Kalland
Pääsihteeri, Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Jorma Pitkämäki
Ylijohtaja, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Juha S. Niemelä
Ylijohtaja, Keski-Suomen ELY-keskus

JAKELU

Opetus- ja kulttuuriministeriö:
opetusministeri Jukka Gustafsson, ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, johtaja Jari Rajanen
Opetushallitus:
pääjohtaja Aulis Pitkälä, johtaja Jorma Kauppinen, opetusneuvos Irmeli Halinen,
opetusneuvos Arja-Sisko Holappa, opetusneuvos Kristiina Laitinen, opetusneuvos Heidi Peltonen
Sosiaali- ja terveysministeriö:
sosiaali- ja terveysministeri Paula Risikko, kansliapäällikkö Päivi Sillanaukee
Sisäasiainministeriö:
sisäministeri Päivi Räsänen, kansliapäällikkö Päivi Nerg
Eduskunnan sivistysvaliokunnan jäsenet ja valiokuntaneuvokset

TIEDOKSI

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Suomen Rehtorit ry, Opsia ry, Suomen Kuntaliitto